

**НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
"ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ"
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК**

ЖИНЧИН Мирослава Ярославівна

УДК 338.48:636.93:330.131.5

**ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ХУТРОВОГО ЗВІРІВНИЦТВА**

08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

КИЇВ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному аграрному університеті Міністерства аграрної політики України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ЛИПЧУК Василь Васильович,
Львівський державний аграрний університет
Міністерства аграрної політики України,
завідувач кафедри статистики та аналізу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН
ДУДАР Тарас Григорович,
Тернопільський державний економічний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри аграрного менеджменту і права

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
КОНОВАЛОВ Іван Васильович,
ННЦ "Інститут аграрної економіки" УААН,
провідний науковий співробітник
відділу форм господарювання

Провідна установа: **Національний аграрний університет**
Кабінету Міністрів України,
кафедра організації агробізнесу,
м. Київ.

Захист дисертації відбудеться "16" травня 2006 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.350.01 у Національному науковому центрі "Інститут аграрної економіки" УААН за адресою: 03680, м. Київ - МСП, вул. Героїв Оборони, 10, 3-й поверх, конференц-зал, к. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки" УААН за адресою: 03680, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, 2-й поверх, к. 211.

Автореферат розісланий "14" квітня 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Пулім В.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Хутрове звірівництво – одна з небагатьох галузей сільського господарства, яка традиційно володіє достатнім експортним потенціалом і при правильній організації здатна зайняти достойне місце на світовому ринку без значних додаткових інвестицій. Разом з тим, звірівництво має важливе значення в економіці України, забезпечуючи населення хутром та виробами з нього, дієтичними м'ясними продуктами (м'ясо нутрії), легку промисловість – сировиною, виробників – доходами.

До 1990-х років звірівництво в основному розвивалося динамічно, Україна займала провідне місце в світі з виробництва і реалізації хутра, поступаючись лише Росії та Канаді. У 1987 р. частка хутросировини України була в межах 10% її загальної пропозиції на міжнародних ринках. Однак значні інфляційні процеси у країні, зниження купівельної спроможності населення сприяли зменшенню виробництва, внаслідок чого знизилась економічна ефективність галузі, а експортний потенціал продукції звірівництва було втрачено.

Протягом 1991-2004 рр. кількість спеціалізованих підприємств скоротилася в 1,7 раза, а чисельність маточного поголів'я звірів і виробництво хутра в Україні зменшилося у 2 рази. Разом зі скороченням основного стада звірів відбулося зниження плодючості самок та погіршення інших виробничих показників. Внутрішній ринок задовольняється вітчизняною хутросировиною на 73,5% від раціональної потреби.

Зміна економічної ситуації вимагає об'єктивної оцінки стану хутрової галузі, спричиняє потребу проведення поглибленого дослідження питань подальшого розвитку звірівництва в нових умовах господарювання та підвищення його економічної ефективності.

Проблема економічної ефективності виробництва є однією з найбільш опрацьованих і одночасно найбільш дискусійних в економічній літературі. Аспекти її підвищення в аграрному секторі економіки знайшли відображення у працях В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, О.А. Бугуцького, Т.Г. Дудара, О.В. Криса-льного, І.І. Лукінова, В.Я. Месель-Веселяка, Г.М. Піддесецького, П.Т. Саблука, О.М. Шестопаля, О.В. Шкільова, В.В. Юрчишина та інших.

Економічна ефективність звірівництва у спеціальній літературі системно не розглядалася близько тридцяти років. Публікації економічного спрямування з'явилися лише в останні роки (І.В. Коновалов, З.А. Поладян). Питанням розвитку галузі, зокрема технології утримання звірів, їх селекції та племінної справи присвячені публікації А.В. Афанасьєва, А.П. Китаєвої, М.С. Кучера, В.В. Мирися, В.А. Помитуна та інших.

Детального дослідження потребують особливості функціонування галузі в умовах становлення ринкових відносин, визначення напрямів підвищення економічної ефективності виробництва хутросировини у різних господарських формуваннях, покращення кормової бази, вдосконалення маркетингової діяльності на хутровому ринку та відносин у системі просування продукції від виробника до споживача, роль держави у відродженні галузі. Ці обставини й визначають актуальність теми дослідження, завдання і мету дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи є складовою частиною комплексної теми наукового дослідження економічного факультету Львівського державного аграрного університету на 2001-2005 рр. "Обґрунтування аграрної політики, спрямованої на ринкову трансформацію економіки агропромислового комплексу" (номер державної реєстрації 0100U002332). Роль автора у виконанні науково-дослідних робіт полягає в з'ясуванні проблем звірівництва та розробці перспективних параметрів щодо розвитку галузі в звірогосподарствах України, а також формуванні хутрового ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є опрацювання теоретичних і методичних основ та обґрунтування напрямів подальшого нарощування обсягів виробництва хутросировини, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності хутрового звірівництва в умовах ринкової економіки.

Відповідно до вказаної мети поставлені такі основні завдання:

- розглянути теоретичні основи й особливості функціонування хутрового звірівництва, підвищення його економічної ефективності в звірогосподарствах у постреформаційний період;

- дати комплексну оцінку сучасного стану розвитку кліткового звірівництва та рівня забезпечення населення України хутром і виробами з нього;

- запропонувати систему чинників, які впливають на економічну ефективність виробництва хутросировини в сучасних умовах;

- запропонувати систему заходів з підвищення економічної ефективності звірівництва на основі покращення кормової бази;

- обґрунтувати методика покращення забезпеченості звірогосподарств кормовими ресурсами шляхом відбору постачальників кормів й опрацювати пропозиції щодо зниження собівартості хутрової продукції;

- визначити напрями розвитку хутрової галузі на період до 2010 р. та підвищення ефективності виробництва хутросировини в звірогосподарствах за рахунок інтенсифікації й концентрації виробництва, вдосконалення інтеграційних процесів між звірогосподарствами і постачальниками кормів, покращення маркетингової діяльності та державної підтримки галузі.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань розвитку хутрового звірівництва, система виробничих та економічних взаємо-відносин, що склалися у галузі та визначають її економічну ефективність.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність звірогосподарств України. Поглиблено дослідження проводилися на звірогосподарствах, які представляють різні природно-економічні зони: ТзОВ "Галичхутро" – Львівської області (Полісся), Переяслав-Хмельницькому – Київської області (Лісостеп), Краснолиманському – Донецької області (Степ).

Методи дослідження ґрунтуються на економічних законах розвитку суспільства. Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної теорії та наукові праці й розробки вітчизняних і зарубіжних учених з питань розвитку хутрового звірівництва, раціонального функціонування хутрового ринку.

У процесі дослідження використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, системного аналізу і синтезу – для теоретичного узагальнення та формулювання висновків, монографічний – з метою вивчення технології, організації і економічної ефективності виробництва хутросировини в господарствах різних природно-економічних зон, графічний – для відображення динаміки показників вирощування хутрових звірів, розрахунково-конструктивний та порівняння – при аналізі стану й динаміки сучасного розвитку звірівництва, кореляційно-регресійний – з метою встановлення впливу відібраних чинників на результативні характеристики стану виробництва в галузі, економіко-математичний – при прогнозуванні обсягів виробництва й роздрібного продажу хутра і хутряних виробів в Україні, застосовувались методи анкетування та експертних оцінок.

Інформаційною базою для проведення досліджень були: законодавча база, матеріали Держкомстату України, Мінагрополітики України, звітність досліджуваних звірогосподарств, результати соціологічних обстежень, літературні джерела та результати власних спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні і розробці напрямів підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності хутрового звірівництва в умовах ринкової економіки. Сутністю наукової новизни проведеного дослідження є:

- *вперше* запропоновано систему економічної оцінки постачання звірогосподарств кормами шляхом застосування методика відбору постачальників кормів на базі значимості

основних критеріїв щодо якості кормів, їх ціни, терміну доставки, що дозволяє підвищити економічну ефективність кліткового звірівництва;

- *удосконалено* методичний підхід щодо перспектив розвитку звірівництва на основі вивчення попиту на хутросировину шляхом соціологічного опитування споживачів хутра та виробів з нього на ринку;

- *уточнено* сутність категорії "економічна ефективність хутрового звірівництва" в умовах становлення ринкової економіки; принципи продуктивності (збільшення кількості та покращення якості продукції) й економічності (скорочення затрат і зменшення втрат), що різнобічно характеризують економічну ефективність галузі;

набули подальшого розвитку:

- визначення впливу на ефективність кліткового звірівництва системи чинників: зовнішнього середовища – ринковий, сировинний, конкурентний, економічний, фінансовий, державний, міжнародний, біологічний, кліматичний та внутрішнього – генетичний, людський, технологічний;

- методика прогнозу обсягів виробництва хутросировини з врахуванням забезпечення внутрішнього попиту населення України, формування експортного потенціалу, що дозволить вдосконалити видовий склад основного стада звірів, асортимент хутросировини, оцінити її конкурентоспроможність та підвищити прибутковість звірогосподарств;

- обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності виробництва хутра з урахуванням внутрішньогосподарських і галузевих резервів; вдосконалення маркетингової діяльності звірогосподарств як варіант поповнення їх обіговими коштами протягом року, спрямування їх на забезпечення нормального процесу утримання хутрових звірів та одержання хутра найвищого рівня якості за бонітувальними характеристиками.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та пропозиції за результатами дослідження доведені дисертантом до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які використані у підприємствах, що утримують хутрових звірів, а також при вивченні економічних дисциплін у вузах економічного профілю.

Рекомендації щодо ефективного розвитку галузі в сільськогосподарських підприємствах передані і прийняті до впровадження Міністерством аграрної політики України (довідка №37-14-2-13/12997 від 23.08.05 р.) і Асоціацією хутровиків України (довідка №125 від 23.08.05 р.). Запропоноване дисертантом організаційно-економічне обґрунтування стратегії підвищення економічної ефективності галузі шляхом збільшення розмірів виробництва хутра, розвитку виробничих відносин між постачальниками кормів та звірогосподарствами прийняте до впровадження в ТЗОВ "Галичхутро" Львівської області (довідка №113 від 16.08.05 р.), а щодо покращення кормової бази хутрових звірів – у Переяслав-Хмельницькому господарстві Київської області (довідка №71 від 22.08.05 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації і винесені на захист, отримані автором особисто. Більшість публікацій – одноосібні. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідались на науково-практичній конференції "Динаміка наукових досліджень – 2003" (м. Дніпропетровськ, 2003 р.); Міжнародній науковій конференції "Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності" (м. Київ, КНЕУ, 2004 р.); науково-практичній конференції "Наука і освіта 2004" (м. Дніпропетровськ, 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Стан, проблеми та перспективи сучасної аграрної науки і практики" (м. Львів, 2005 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладені в 14 наукових працях, з яких 8 опубліковано у фахових наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій – 4,35 друк. арк., в т.ч. особисто автора – 3,72 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота викладена на 170 сторінках комп'ютерного тексту, складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (211 найменувань), містить 37 таблиць, 24 рисунки, і 29 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі "**Теоретичні та методологічні засади економічної ефективності хутового звірівництва**" розглянуто теоретичні положення, викладені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, що дозволило розкрити методичні питання та економічні аспекти категорії ефективності, а також особливості визначення й аналізу економічної ефективності виробництва продукції звірівництва в ринкових умовах.

Фундаментальні зміни в економічній системі нашої країни при переході до ринкових умов господарювання, які відбулися за останні роки, вимагають критичного перегляду теорії економічної ефективності. Першочергового значення набуває орієнтація на розвиток галузей народногосподарського комплексу та збут їх продукції. Цілий ряд критеріїв і показників економічного розвитку, що використовуються при оцінці результатів господарювання, часто не відповідають економічним законам, не віддзеркалюють об'єктивну направленість економіки. В той же час, самі по собі критерії та показники, навіть абсолютно адекватні об'єктивним економічним процесам, не гарантують перехід до ефективного господарювання. Потрібний діючий механізм їх реалізації, включення у систему розвитку звірогосподарств.

Концептуальний аналіз поняття економічної ефективності показав, що в сучасному економічному середовищі її зміст змінився. Колишнє визначення економічної ефективності як виробництво максимальної кількості продукції з мінімальними затратами не відповідає існуючим економічним реаліям, оскільки базується на технологічному підході.

У сучасних умовах для ефективного ведення виробництва хутра необхідно виробляти не максимальну кількість продукції, яка призводить до перенасичення попиту, зниження цін, прибутку і економічної ефективності, а кількість продукції, що користується підвищеним попитом і яку можна реалізувати за вигідними цінами. Ми пропонуємо враховувати інтереси всіх учасників ринку: одним – забезпечити стійкі і сталі умови для рентабельного виробництва, іншим – доступ до продукції очікуваної якості, в необхідній кількості, у відповідних місцях та часі.

Реалізація хутової продукції за вищими цінами при затратах, що склалися, забезпечить економічну ефективність виробництва, шляхи підвищення якої базуються на принципах продуктивності та економічності, приведених на рис.1.

Рис.1. Структурно-логічна схема підвищення економічної ефективності хутрового звірівництва*.

* Схема розроблена автором.

Суть цих принципів полягає в тому, що при підвищенні продуктивності та якості хутросировини, зростає економічна ефективність її виробництва. При цьому збільшення кількості продукції за незмінного обсягу ресурсів збільшує масу грошової виручки і прибутку. Вищої ефективності можна також досягнути, затративши меншу кількість ресурсів на виробництво заданого обсягу продукції, скорочуючи нераціональні затрати і зменшуючи втрати у процесі виробництва. Вказані шляхи ведуть до зниження питомої ваги собівартості продукції у виручці і збільшують частку прибутку, що й характеризує категорію економічної ефективності.

Складність взаємодії макро- і мікроекономічних чинників у системі звірівництва робить важкопередбачуваним результат виробництва і не дозволяє виміряти економічну ефективність галузі одним показником. Тому залежно від мети дослідження, її глибини, використовують систему показників економічної ефективності за допомогою яких співставляють результат виробництва у вартісній формі з витратами ресурсів на виробництво.

При визначенні обсягів виробництва, рівня ефективності хутрового звірівництва, попиту на внутрішньому ринку на перспективу, використано методи екстраполяції та опитування експертів.

У другому розділі "**Аналіз економічної ефективності хутрового звірівництва**" висвітлено основну роль хутрового звірівництва в системі сільськогосподарського виробництва, виявлені проблеми галузі та особливості оцінки її економічної ефективності в умовах ринкової економіки. Здійснено факторний аналіз розвитку хутрового звірівництва кліткового утримання, а також досліджено стан експорту й імпорту хутросировини.

Обґрунтовано, що звірівництву як галузі сільського господарства притаманні специфічні організаційно-економічні особливості, що мають вплив як на функціонування ринку, так і на ефективність виробництва продукції. До них належать: сезонний характер галузі, оскільки основні підгалузі звірівництва мають річний виробничий цикл, що вимагає авансування оборотного капіталу; низький рівень механізації основних процесів, високі затрати живої праці і її нерівномірна напруженість протягом річного виробничого циклу; роль кормової бази як основи стійкості виробничого процесу; попит на продукцію звірівництва, що формується під дією сукупності складнопрогнозованих чинників, носить сезонний характер; малодоступність хутра для більшості сімей внаслідок низької купівельної спроможності населення; крім того, продукція звірівництва є товаром індивідуального споживання і кінцевого попиту, який не є предметом першої необхідності і використовується не всім населенням, а окремими групами та особами.

Історико-економічний аналіз розвитку галузі показує, що на рівень економічної ефективності звірівництва впливають такі глобальні чинники, як технологічний устрій, стан хутрового ринку і доступність м'ясо-рибних кормів. При цьому ціну на хутросировину встановлює хутровий ринок, а ринок кормів і технологія визначають рівень виробничих затрат.

Проаналізовано вплив розміщення звірогосподарств в окремих природно-економічних зонах на вихід хутра та його якість, а відповідно й ефективність вирощування хутрових звірів, яка є найвищою у зоні Полісся, що підтверджується діловим виходом молодняка на підприємствах цього регіону та вищим доходом в розрахунку на самку.

Домінуючим напрямом хутрової галузі є норківництво. Поголів'я норки у 2004 р. складало 86,6% від загальної чисельності основного стада звірів у всіх господарствах України і 88,7% – у сільськогосподарських підприємствах.

Під час невизначеності з реформуванням колективних сільськогосподарських підприємств у формування ринкового спрямування з 1995 по 1999 рр. звірівництво зазнало значних втрат: поголів'я норки у сільськогосподарських підприємствах скоротилося у 2,9

рази, лисиці в 2,2 рази, песця у 11 разів, і лише нутрії, яка споживає рослинні корми – збільшилося (табл.1). Створення господарських формувань ринкового типу сприяло зростанню в них маточного поголів'я звірів та реалізації племінного молодняка в 2000-2004 рр.

Таблиця 1

Динаміка вирощування маточного та реалізації племінного поголів'я хутрових звірів*

Роки	Кількість звірогосподарств	Чисельність маточного поголів'я, тис. голів			В тому числі:				Реалізовано племінного молодняка сільгосп-підприємствами, тис. голів
		Всього в Україні	В особистих селянських господарствах	В сільськогосп-підприємствах	норка	лисиця	песець	нутрія	
1989	225	560,5	91,7	468,8	444,4	9,3	11,1	4,0	112,4
1994	182	560,2	98,3	461,9	319,7	16,4	13,9	21,6	104,9
1999	113	229,8	77,3	152,4	122,6	12	4,2	13,6	40,5
2004	213	261,6	91,3	170,3	151,1	4,2	1,0	14,0	46,3
2004 р. у % до 1989 р.	94,7	46,7	99,6	36,3	34,0	45,2	9,0	350	41,1
2004 р. у % до 1999 р.	229	113,8	118,1	111,7	123,2	35,0	23,8	102,9	114,0

*розроблено автором на основі вибіркових обстежень Держкомстату України

Так, у 2004 р. чисельність маточного поголів'я в Україні зросла на 31,8 тис. голів., у тому числі в особистих селянських господарствах – на 14,0 та сільськогосподарських підприємствах – на 17,8 тис. або відповідно на 18,1% і 11,7%. Приріст поголів'я відбувся переважно за рахунок норки (28,5 тис. голів).

Вирощування хутрових звірів країни зосереджено в сільськогосподарських підприємствах (65,3%). Основними товаровиробниками хутра є господарства Харківської, Донецької, Черкаської, Київської, Львівської, Луганської областей, які у 2004 р. виробили 65% хутрової сировини.

У 2004 р. проти 1999 р. спостерігається зростання частки особистих селянських господарств у виробництві хутросировини, особливо нутрії. Вважаємо, що звірівницькі ферми можуть створюватись у різних господарських формуваннях, але крупні ферми можливо сформувати саме в сільськогос-подарських підприємствах.

Аналіз економічної ефективності хутрової галузі за останні роки підтверджує, що коливання рівня ефективності є наслідком змін у собівартості продукції і цінах її реалізації, а також залежить від попиту на хутровому ринку. Ефективність виробництва хутросировини у типових звірогосподарствах представлено у табл.2.

зріс на 5,8 млн.дол. Внутрішній ринок хутросировини у 2004 р. становив 350,1 тис.шт. шкурок всіх видів хутрових звірів. Основними умовами його розвитку є орієнтація на експорт та формування цін під впливом кон'юнктури зовнішнього ринку.

Перспективи розвитку галузі пов'язані зі збільшенням попиту на хутро. За даними експертів, попит на хутро на світових ринках у найближчі 4 -7 років зросте на 10-12%.

У третьому розділі "**Основні напрями підвищення економічної ефективності хутрового звірівництва**" обґрунтовано стратегічні напрями підвищення ефективності галузі, опрацьовано шляхи покращення кормової бази та методика ведення маркетингової діяльності, визначено роль держави у підтримці та розвитку хутрового звірівництва.

Підвищення ефективності функціонування звірівництва, збільшення обсягів виробництва потребують вирішення важливих проблем: економічних – зростання ефективності виробництва, в першу чергу за рахунок зниження собівартості виробництва та зменшення втрат кормів; формування стабільного ринку збуту хутра за рахунок активізації внутрішнього попиту за умови підвищення заробітної плати населення; організаційних – розвиток сировинної бази для забезпечення економічної заінтересованості товаровиробників у розведенні хутрових звірів, що сприятиме збільшенню асортименту конкурентоспроможної продукції з метою зменшення затрат на транспортування і паливо-мастильні матеріали.

Оцінка стану вітчизняних звірівницьких підприємств дозволила виявити наступні стратегічні напрями розвитку звірівництва:

Перший напрям. Інтенсифікація хутрового звірівництва на інноваційній основі. Це потребує вирішення загальної проблеми галузі у формуванні оборотних коштів відповідно до власних потреб. Розв'язання цих питань неможливе без залучення значних інвестиційних ресурсів.

Підвищення рівня розвитку звірівництва можливе при переході на інтенсивну основу виробництва, з врахуванням її основних елементів:

- раціональне розміщення звірогосподарств з врахуванням природно-економічних умов;
- використання у виробництві багатоплідних порід звірів;
- освоєння найбільш ефективної системи утримання звірів, яка б забезпечувала виробництво хутра в обсягах, необхідних для розширеного відтворення;
- впровадження у виробництво інтенсивної технології годівлі, що передбачає дотримання науково обґрунтованих раціонів, використання високоякісних кормів, інтегрований захист звірів від хвороб;
- реконструкція і модернізація звіроферм шляхом їх переоснащення високопродуктивним технологічним обладнанням.

Другий напрям. Розвиток та удосконалення інтеграційних процесів між звірогосподарствами і постачальниками кормів, переробниками хутрової продукції та торгівельними організаціями. Окрім вже існуючої інтеграції виробництва і переробки хутросировини на господарському рівні, необхідно сформувати інтегровані господарські структури також на міжгосподарському, регіональному і галузевому рівнях. Розвиток договірних відносин з птахопере-робними підприємствами, м'ясокомбінатами і цехами з переробки риби може суттєво здешевити годівлю звірів і знизити собівартість шкурки за рахунок використання відходів харчових виробництв, що призведе до підвищення економічної ефективності звірівництва.

Третій напрям. Державне регулювання розвитку хутрового звірівництва. Вважаємо, за доцільне посилити роль держави у становленні ринку хутра, розробити і затвердити програму розвитку хутрового звірівництва, яка передбачатиме заходи державної підтримки, спрямовані на підвищення ефективності ведення галузі, зростання її експортного потенціалу.

Четвертий напрям. Концентрація виробництва. В існуючих умовах, збереження крупних господарств можливе на основі вдосконалення їх організаційно-виробничої структури і виробничих відносин. Збільшити економічну віддачу виробничого потенціалу звірогосподарств можна на основі глибокої переробки побічної продукції. Окрім хутросировини, у звірівництві виробляється багато іншої цінної сировини: тушки, жир і пух

звірів. Звірогосподарства України одержують в рік понад: 400 тонн м'яса звірів, 67 тонн жиру і 50 кг звіриноного пуху. Наявність високоякісної побічної сировини, приміщень для її зберігання і періодично надмірної робочої сили створюють організаційно-економічні передумови для створення підсобних виробництв.

П'ятий напрям. Формування насиченого і динамічного хутрового ринку країни в сучасних умовах можливе лише при правильному застосуванні принципів та методів маркетингу, що спрямовують звірогосподарства на одержання максимального прибутку при наявності конкуренції та коливанні цін. Розвиток і вдосконалення маркетингової системи в хутровому звірівництві дасть можливість формувати ринок хутра та виробів з нього на основі зміцнення виробництва з врахуванням попиту та купівельної спроможності населення, збільшення експорту і відповідно зменшення імпорту хутрової продукції.

Розробка і реалізація заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей хутрового звірівництва повинні базуватися на таких основних принципах: узгодженість параметрів ведення виробничого процесу і збуту хутросировини, врахування ринкової кон'юнктури, раціональна організація постачання хутрових звірів покупними кормами тваринного походження, відповідність обсягів виробництва хутросировини місцевій кормовій базі, диверсифікація виробництва, організація підсобних виробництв на основі глибокої переробки побічної продукції.

Проведена економічна оцінка результатів роботи звірогосподарств дозволила визначити більш прибутковий вид звіра, на якому доцільно спеціалізувати звірівництво. До нього відноситься перш за все вирощування норки.

У дисертаційній роботі пропонується прогноз обсягів попиту на хутро і хутрянні вироби в Україні. Для розрахунку прогнозу було використано метод екстраполяції тренду (табл.3).

Таблиця 3

Прогноз обсягів попиту на хутро і хутрянні вироби*

Показники	1999	2004	2010	2012
Всього маточне поголів'я хутрових звірів, тис.голів	229,8	261,6	367,5	400,0
З них: в сільськогосподарських підприємствах, тис.голів	152,4	170,3	291,0	347,0
в т.ч. норка	122,6	151,1	265,2	317,4
лисиця	12,0	4,2	7,8	9,0
песець	4,2	1,0	2,0	3,5
нутрія	13,6	14,0	16	15,8
Виробництво хутросировини, тис.шт.	1051,0	1328,6	1740,8	1900,0
в т.ч. на внутрішній ринок, тис. шт.	334,0	350,1	370,8	387,6
на експорт, тис.шт.	717,0	978,5	1370,0	1512,4

*розраховано автором на основі вибіркового обстеження Держкомстату України

Переважна частка збільшення поголів'я на перспективу прогнозується у сільськогосподарських підприємствах (87% загального виробництва). Виробництво буде спрямовано в основному на забезпечення потреб внутрішнього ринку, які за умов дотримання раціональних норм у 2010 р. становитимуть 370,8 тис.шт., а в 2012 р. – 387,6 тис.шт.

Прогнозований обсяг виробництва хутросировини становитиме у 2010 р. – 1740,8 тис.шт., у 2012 р. – 1900 тис.шт., що дозволить не лише забезпечити потреби населення України у виробах з хутра, а й експортувати значну їх частину.

Нами спрогнозовані виробничі й економічні показники розвитку хутрового звірівництва на 2010 р. (табл.4).

України, в середньому на одного з них припадає 1,6 виробів. Найпоширенішим видом хутрових виробів в гардеробі респондентів є вироби з шкурок норки (28,8%).

У результаті досліджень виявлено, що попит на хутро тісно пов'язаний з рівнем доходів громадян. Запропонована методика прогнозу продажу хутра і хутряних виробів, яка відповідає сучасним вимогам і може бути застосована на практиці.

Визначено, що внаслідок тривалого виробничого циклу (рік), звірівництво потребує короткострокового кредитування поточних витрат. Для нього характерна потреба у залученні позик для формування запасів кормів. Високі відсоткові ставки комерційних банків за користування кредитними ресурсами перешкоджають широкому використанню підприємствами цього джерела фінансування інвестицій. Тому політика держави повинна бути спрямована на здешевлення користування кредитами. Використання кредиту (довго- та короткострокового) як джерела промислового зростання вимагає покращення умов їх надання. Тому передбачаємо в найближчій перспективі застосування у галузь, насамперед пільгового режиму кредитування. У сучасних умовах, для сільгоспвиробників діє механізм часткової компенсації кредитних ставок комерційних банків. Тому необхідно вирішити питання компенсації кредитних ставок звірогосподарствам для закупівлі кормів, спеціалізованої техніки, які не достатньо виробляються в Україні.

Інструментом підвищення доступності до кредитних ресурсів може виступити створення державних фондів: фонду гарантій повернення позик і спеціального фонду пільгового кредитування.

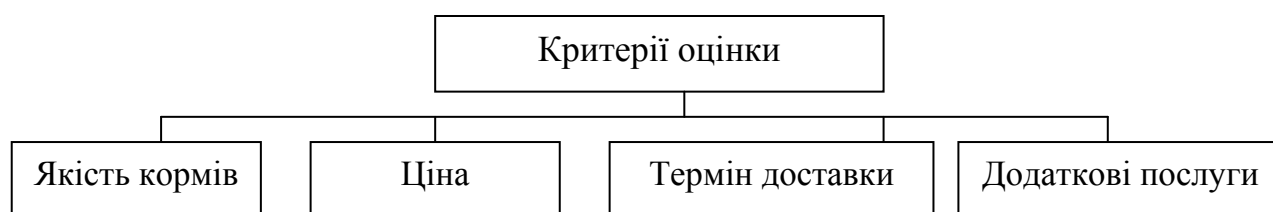
Результати моделювання стратегії розвитку виробництва на основі підвищення ціни реалізації на 10% призводить до збільшення прибутку на 4-12% і рівня рентабельності відповідно на 1,1-1,3 пункти, збільшення обсягу реалізації на 10% – до збільшення прибутку на 1,5-3,8%, скорочення затрат на 10% – до збільшення прибутку на 2,6-10%. Ці розрахунки показують, що за величиною економічного ефекту організаційні заходи в звірогосподарствах можна сформулювати в такому порядку:

1. Підвищення ціни реалізації за рахунок поліпшення якості хутра.
2. Скорочення змінних затрат за рахунок економії кормів.
3. Раціоналізація видової структури основного стада за рахунок переважного збільшення поголів'я норки.
4. Скорочення постійних затрат шляхом оптимізації виробничо-організаційної структури і зниження затрат в обслуговуючих, допоміжних підрозділах і сфері управління.

Одночасна реалізація організаційних заходів щодо вказаних напрямів дозволить збільшити прибуток у господарствах в 1,2 рази з підвищенням рентабельності реалізованої продукції на 18-27%.

Слід зазначити, що на економічну ефективність хутрового звірівництва суттєвий вплив мають витрати на корми і кормоприготування, які займають у собівартості вирощування звірів 54%. При цьому слід врахувати, що покупні корми складають 75-80% від загальної кількості згодованих кормів. Правильна і своєчасна годівля звірів призводить і до підвищення якості хутра.

Для того, щоб покращити зв'язок звірогосподарств з постачальниками кормів, нами запропоновано методику логістичного підходу їх відбору, яка сприятиме економії затрат, покращенню технологічної дисципліни та зниженню собівартості вирощування хутрових звірів. Критерії та ознаки відбору постачальників кормів показано на рис.2.

Рис.2. Схема критеріїв та ознак відбору постачальників кормів*.

*схема розроблена автором

Критерієм вибору постачальників кормів пропонуємо мінімізацію затрат, пов'язаних з купівлею кормів та накопиченням їх запасів при забезпеченні відповідного рівня якості. Істотне значення у цьому сенсі має удосконалення служб постачання. Збудовані у цей спосіб системи дозволять не лише краще прийняти рішення в сфері цілого ланцюга доставки, але й передусім впровадити остаточні алгоритми, які автоматично вибирають найкращі варіанти, гарантуючи при цьому комплексну автоматизацію.

Отже, важливим фактором, який обмежує подальше зростання обсягів виробництва хутросировини є недостатній рівень розвитку інтеграційних процесів між виробниками хутра і постачальниками кормів, тому це вимагає раціонального їх відбору.

Таким чином, прогнозується, що подальший розвиток кліткового звірівництва у господарських формуваннях України буде відбуватися у напрямі концентрації виробництва хутросировини в господарствах, які, поглиблюючи спеціалізацію на вирощуванні норки, будуть ефективно розвивати дану галузь.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження дозволило обґрунтувати наукові положення щодо вдосконалення методики, напрямів, організації, регулювання та покращення економічного стану хутрового звірівництва, сформулювати низку узагальнених висновків і пропозицій щодо ефективного ведення галузі на основі концептуальних вдосконалень та отриманих окремими господарствами практичних результатів. Основні з них полягають у наступному:

1. Хутрове звірівництво України є цілісною організаційно-економічною системою, що має забезпечити задоволення потреб населення у хутрі та виробках з нього, формування експортного потенціалу. За аналізований період (1990-2004 рр.) у господарствах України основне стадо звірів скоротилося на 48%. Однак, слід зазначити, що одночасно вітчизняне звірівництво історично володіє певним експортним потенціалом і при підтримці держави може стати однією з точок економічного зростання. Хутрова сировина є одним з небагатьох вітчизняних товарів, що одержується з відновлювальних ресурсів і має попит за кордоном.

2. За період з 1997 по 2004 рр. звірогосподарства пристосувалися до ринкових умов господарювання і одночасно інтегрувалися у систему світового звірівництва, відбулася адаптація цін на хутрову сировину вітчизняних виробників до цін світового ринку. Проте, попит на хутро залежить від зміни грошових доходів громадян. Тому ріст середньорічних доходів населення є основною умовою підвищення попиту на хутрові товари на внутрішньому ринку, що складав у 2004 р. 350 тис шт. шкурок всіх видів хутрових звірів. Основними його

особливостями є орієнтація на експорт та формування цін під впливом кон'юнктури зовнішнього ринку.

3. Економічна ефективність звірівницького підприємства оцінює його здатність створювати максимальний прибуток з доступних ресурсів. Ріст економічної ефективності веде до підвищення конкурентоспроможності галузі, є основою виживання звірівницьких підприємств у середовищі економічного суперництва.

4. Розробка і реалізація заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей хутрового звірівництва повинні базуватися на таких основних принципах: узгодженість параметрів ведення виробничого процесу і збуту хутросировини, врахування ринкової кон'юнктури, вдосконалення системи постачання хутрових звірів покупними кормами тваринного походження, відповідність розмірів виробництва хутросировини місцевій кормовій базі, диверсифікація виробництва, організація підсобних виробництв на основі глибокої переробки побічної продукції.

5. Запропоновано логістичний підхід відбору постачальників кормів, який дозволить значно покращити систему забезпечення хутрових звірів покупними кормами при визначенні взаємних інтересів постачальників і замовників, що гарантуватиме постійні контакти з визначеним колом постачальників. Збудовані у цей спосіб системи дозволять не лише краще прийняти рішення у ланцюзі доставки, але й передусім впровадити остаточні алгоритми, які автоматично вибирають найкращі варіанти розв'язку, гарантуючи при цьому комплексну автоматизацію.

6. Обґрунтовано вдосконалення маркетингової діяльності як способу поповнення звірогосподарств обіговими коштами протягом року, їх спрямування на забезпечення нормального процесу утримання хутрових звірів та одержання хутра високого рівня якості за бонітувальними характеристиками. Запропонована методика прогнозу обсягів продажу хутра і хутряних виробів відповідає сучасним вимогам і може бути застосована на практиці.

7. Перспективи розвитку галузі залежать від збереження та розширення попиту на хутрову продукцію, що, як підтверджують дослідження, залежать від доходів населення. Використавши метод екстраполяції трендів, нами визначено, що у 2010 р. від реалізації роздрібного хутра на вітчизняному ринку можна очікувати надходження в сумі 52,4 млн.грн. Разом з цим, прогнозований рівень роздрібного товарообороту хутра і хутрових виробів в Україні цілком узгоджується з тенденціями зростання доходів на душу населення у 2010 р. в 1,7 рази проти 2004 р.

8. Удосконалення маркетингової діяльності виробництва хутросировини повинно здійснюватись на основі раціоналізації чисельності маточного поголів'я у звірогосподарствах з метою підвищення мобільності відповідно до запитів національного та міжнародних ринків. Розширення виробництва хутросировини на основі залучення у виробництво нових господарюючих суб'єктів у формі дрібнотоварного звірівництва підвищить ринкову владу і вплив виробників хутросировини у регіонах, дозволить збільшити прибуток і швидше відшкодувати затрати на утримання хутрових звірів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Жинчин М. Проблеми розвитку звірівництва в сучасних умовах // Вісник Львівського державного аграрного університету.: Економіка АПК.- 2002.- № 9.- С.480-483.

2. Жинчин М. Вдосконалення маркетингової діяльності на ринку хутра // Вісник Львівського державного аграрного університету.: Економіка АПК.- 2003. - № 10 (2).-С.102-106.

3. Жинчин Я., Жинчин М. Результати досліджень енергетики процесу роботи подрібнювачів м'ясо-кісткових кормів у кормоцехах звіроферм // Вісник Львівського державного аграрного університету.: Агроінженерні дослідження.-2003.-№7.-С.299-304.

(Особистий внесок: проаналізовано вплив температурно-го стану м'ясо-кісткових кормів на витрати електроенергії у процесі їх подрібнення).

4. Жинчин М. Звірівництво в міжнародному аспекті // Вісник Таврійської аграрної академії. - 2004.- Вип. 33.-С.161-166.

5. Жинчин Я., Жинчин М. Методика оцінки якості подрібнення м'ясо-кісткових кормів у звірівництві // Вісник Львівського державного аграрного університету.: Агроінженерні дослідження. - 2004.- №8.-С.143-149. (Особистий внесок: обґрунтовано методичний підхід визначення втрат кормів у звірівництві).

6. Жинчин М. Сучасний стан і напрями розвитку хутового звірівництва // Вісник Харківського державного аграрного університету. - 2004.- № 2.- С.50-53.

7. Жинчин М. Економічна ефективність хутового звірівництва – основа конкурентоспроможності галузі // Вісник Подільської державної аграрно-технічної академії. – 2004.-Вип.12, т.2. - С.114-117.

8. Жинчин М. Тенденції зміни економічної ефективності норківництва на сучасному етапі // Львівського державного аграрного університету.: Економіка АПК. - 2005.- № 12 (2).- С.49-57.

В інших виданнях:

9. Жинчин Я., Жинчин М. Суть економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах ринку // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького. - 2004.-№ 4, ч. 1.-С.32-39. (Особистий внесок: опрацьовано підходи щодо суті економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах).

10. Жинчин М. Диверсифікація виробництва як шлях забезпечення стабільного функціонування звірогосподарств // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького. - 2005.-№ 2, частина 2.-С.232-238.

Матеріали науково-практичних конференцій:

11. Жинчин М. Кон'юнктура світового ринку хутра. Матеріали II міжнародної наук.-практ. конф. "Динаміка наукових досліджень 2003". Том 23. Економіка.-Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003.-С.22-25.

12. Жинчин М. Формування вітчизняного ринку хутової продукції. Матеріали УІ міжнародної наук.-практ. конф. "Наука і освіта 2004". Том 14. Маркетинг та менеджмент. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004.-С.64-65.

13. Жинчин М. Характеристика інфраструктури виробництва та переробки хутро-сировини, їх удосконалення. Зб. наук. праць міжнародної наук.-практ. конф. 19-20 травня 2004 р.-К.: КНЕУ, 2004.-С.134-138.

14. Жинчин М. Науково-консультаційне та інформаційне забезпечення агропромислового виробництва. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. 3-5 червня 2005 р. Волинського державного університету ім. Лесі Українки. - Луцьк: С.348-349.

Жинчин М.Я. Підвищення економічної ефективності хутового звірівництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК. Львівський державний аграрний університет, Львів, 2006.

У дисертації розкрито результати теоретичних і практичних досліджень підвищення економічної ефективності хутового звірівництва України та просування його на світовий ринок. Значну увагу приділено поглибленому економічному аналізу та виявленню тенденції розвитку виробництва хутросировини у спеціалізованих звірогосподарствах України.

Запропоновано методику відбору постачальників кормів, яка дасть змогу скоротити витрати на годівлю хутових звірів. Опрацьовано методику ведення маркетингової діяльності у звірівництві, здійснено прогноз обсягів роздрібного продажу хутра і хутряних виробів в Україні.

Розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо нарощування виробництва хутросировини у звірогосподарствах і шляхів підвищення його ефективності. При цьому потрібно покращити договірні відносини та вдосконалити маркетингову діяльність.

Ключові слова: хутрове звірівництво, економічна ефективність, виробництво продукції, розвиток галузі, маркетингова діяльність, прогнозування.

Жыничын М.Я. Повышение экономической эффективности пушного звероводства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – экономика сельского хозяйства и АПК. – Львовский государственный аграрный университет, Львов, 2006.

Диссертация посвящена исследованию особенностей развития пушного звероводства в хозяйствах Украины в период формирования экономики в условиях рыночного механизма и разработке мероприятий по повышению уровня эффективности.

В диссертационной работе обобщен опыт отечественных и зарубежных ученых в сфере организационно-экономических путей повышения экономической эффективности пушного звероводства. Проанализирована специфика функционирования отрасли на современном этапе. Выявлены общие тенденции ее развития в специализированных зверохозяйствах Украины.

Вследствие рыночных преобразований в сфере аграрного производства, состав производителей пушной продукции претерпел ряд существенных изменений. Основная часть поголовья пушных зверей сосредоточена в сельскохозяйственных предприятиях, где производство отличается высоким уровнем товарности и имеет своей целью преимущественное удовлетворение собственных потребностей в меховых изделиях.

Развитие звероводства в зверохозяйствах Украины затруднено сложностями, которые испытывают хозяйства с реализацией мехового сырья, а также недостаточным уровнем снабжения мясорыбными кормами. Поэтому возникает необходимость в совершенствовании механизма движения продукции от производителя к потребителю, а также во внедрении новых, более прогрессивных технологий выращивания.

В этой связи были обоснованы мероприятия по повышению экономической эффективности пушного звероводства, включающие внедрение методики отбора поставщиков кормов, которая даст возможность сократить расходы на кормление пушных зверей.

Принимая во внимание сложившуюся в стране практику ценового диктата со стороны перерабатывающих предприятий, которые, пользуясь своим монопольным положением на рынке, предлагают производителю заведомо невыгодные условия реализации мехового сырья, решение проблемы самостоятельного выхода на рынок является для сельскохозяйственных предприятий особенно важным.

Исходя из специфики зонального размещения специализированных зверохозяйств, которая обуславливает особенности рыночной конъюнктуры в условиях конкретной экономической зоны, обоснованы перспективы развития отрасли с учетом климатических условий в формировании спроса и предложения на пушно-меховое сырье.

Принимая во внимание внедрение на практике предлагаемых мер по повышению уровня экономической эффективности пушного звероводства, а также анализируя данные Госкомстата Украины относительно тенденций развития отрасли в специализированных зверохозяйствах, было спрогнозировано состояние развития отрасли на 2010 год.

Ожидается, что в результате улучшения породного стада пушных зверей, снижении себестоимости пушнины, развития собственной реализационной сети с совершенствованием маркетинговой деятельности в звероводческих предприятиях будет значительно повышен уровень экономической эффективности пушного звероводства, которое станет полноценной товарной отраслью.

Проведено соціологічне дослідження, на основі якого з'явилась можливість визначити, що в середньому на одного респондента припадає 1,55 виробів. Найпоширенішим видом шерстяних тварин є норка, з шерсті якої в шафті респондентів 28,8% виробів.

Проведено прогнозування обсягів роздрічної торгівлі шерстю і шерстяними виробами в Україні.

Таким чином, планується, що процес насичення внутрішнього ринку України шерстяним сировинним виробництвом призведе до поступового зростання задоволення потреб населення в шерсті і шерстяних виробами.

Ключові слова: шерстяне тваринництво, економічна ефективність, виробництво продукції, розвиток галузі, маркетингова діяльність, прогнозування.

Zhynchyn M.J. Rise of economic efficiency of fur farming. – Manuscript.

The thesis is presented to complete for the degree of economics candidate on speciality 08.07.02 -economics of agriculture and agrarian production complex. - Lvov state agrarian university, Lvov, 2006.

Dissertation is devoted to the questions of functioning of the fur breeding of animals for fur in the period of adaptation of economy to the market environment. Considerable attention is spared to the deep economic analysis and exposure of tendency of development of production of pushpins by specialized facilities of firm the fur farming Ukraine.

The method of selection of suppliers of forages, which will give possibility to shorten charges on feeding of fur beasts, is offered. The method of conduct of marketing activity is worked in breeding of animals for fur; the prognosis of volumes of retail of fur and fur wares is carried out in Ukraine.

The actions of suggestions are developed scientifically in relation to the increase of production of fur in agricultural enterprises and search of ways of rise of efficiency. Thus it is needed to improve privities of contract and perfect marketing activity.

Key-words: fur farming, economic efficiency, production of goods, branch development, marketing activity, prognostication.

Підп. до друку 14.03.2006 Формат 60x90 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк.арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 46

Видання та друк – Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”
03680, м.Київ, вул.Героїв Оборони, 10

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2065 від 18.01.2005 р.